

ЗАПИСКИ

НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА

виходять у Львові під редакцією

МИХАЙЛА ГРУШЕВСЬКОГО.

MITTHEILUNGEN

DER SEWCENKO-GESELLSCHAFT DER WISSENSCHAFTEN IN LEMBERG

REDIGIRT VON

MICHAEL HRUŠEWSKYJ

VI Jahrgang.

1897, I B.

Band XV.

Накладом Наукового Товариства імени Шевченка.

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

пр. Багалія про університетський статут р. 1804. На його думку статут сей „визначав ся трохи теоретичним характером“; було б краще, як би статут наложив на професорську колегію менше побічних обовязків (мова йде про догляд за школами і університетський суд), тоді-б може і своє головне призначіє вона виконала ліпше і нильнійше“ (209). Не будемо говорити про університетський суд (що про те при тодішнім стані судівництва мав свій *raison d'être*), але догляд за школами ледви чи можна назвати „побічним“ ділом і щільне сполучення шкіл з університетом представляло, як можна бачити з фактів наведених в книзі, значну перевагу в порівнянню з заведеною пізнійше бюрократичною управою.

В. І.

А. Кирпичниковъ — Очерки по исторіи новой русской литературы, Спб., 1896, с. 424.

З 12 нарисів д. Кирпичікова 2 присвячено історії літератури минулого віку, 2 дотикають ся історії духовного розвою Одеси (Одесса и Пушкинъ, Изъ исторіи умственной жизни Одессы), решта присвячена історії російської літератури й науки сього віку й характеризує чи то літературні й суспільні загальні погляди, чи літературну діяльність поодиноких письменників. Можна занотувати біографічний етюд про Гоголя (ст. 208—233); в отсїм популярнім відчиті автор оповідає про житє Гоголя і користуєть ся з нових матеріалів до його біографії, через що декотрі моменти його літературної діяльності освітлено більш повно, ніж в загальних популярних біографіях славного письменника. На початку відчита автор висловлює загальні думки про індивідуальні риси духовного типу Українців і Великоросів: Великороси — каже автор (повторяючи звістну анітезу) — се активні, енергічні, загартовані в боротьбі з суворю своєю природою; Українці — фантасти, сьпівучі, більш делікатні і вразливі. Гоголь запровадив в російську літературу „провинцію“ і „з палким почуттем симпатії, але разом з тим й з повною правдивістю малював Україну“. Кажучи про другу половину життя Гоголя, д. Кирпичіков на підставі деяких нових документів робить пробу освітити психологічні основи переміни в його поглядах й в літературній діяльності. В кінци ми знаходимо коротеньку загальну характеристику Гоголя, яко людини й письменника.

О. Г—ий.

Священникъ С. Петровскій — Семъ Херсонскихъ архієпископовъ. Біографіи съ приложеніемъ портретовъ, Одеса, 1894, ст. 184.

Думку писати житєписи головнійших діячів церковних можна назвати доброю. Житєписи сі, виконані до лагу, як слід, багато можуть

спричинити ся до в'яснення та пізнання культурної історії того народу, серед якого сі діячі робили своє дідо. Огже треба тільки, щоб такі жителі підлягали звичайним науковим вимогам, щоб вони були засновані на певних джерелах і провірених ф'їктах, щоб були, яко мога, безсторонними і щоб більш або менш повно представляли жите і діяльність тих, про кого йде річ. Тоді тільки вони можуть мати право на признанне від читачів.

Як показує сама назва в горі наведеної книги, вона дає біографії херсонських архієпископів, починаючи від засновання херсонської окремої архієпископської катедри (1837 р.) і до останніх часів, властиво до року 1890, коли вмер архієп. Никанор (Бровкович). Таким чином в сій книзі є біографії отих 7 архієпископів, що працювали на херсонській катедрі один після одного: Гавріїла (Розанова), Інокентія (Борисова), Дмитрія (Муретова), Леонтия (Лебединського), Йоаннікія (Горського), Платона (Городецького) і Никанора (Бровковича). Вважаючи на назву книги і на першу біографію (Гавріїла) можна було думати, що читач знайде в праці о. Петровського історію херсонської єпархії, що в'ясненне сієї історії буде головним предметом в книзі Петровського, — можна було сподіватись, що о. Петровський буде подавати біографію кожного з сих архієпископів о стільки, о скільки вони робили задля херсонської єпархії, що він буде переказувати біографію кожного архієп. до назначення його на херсонську катедру коротенько, а часи служби в херсонській єпархії буде розбирати більш докладно, більш повно. Принаймі такий метод здавав ся нам найбільш відповідним до тієї назви, яку дав своїй праці о. Петровський. Алеж читаючи далі біографії, написані о. Петровським, ми побачили, що автор не мав того заміру, таї взагалі не мав жадного ясного і свідомого пляну, коли взяв ся писати свою книгу.

Сім біографій, що дає в своїй книзі о. Петровський дуже не рівномірні, одна (напр. біографія Інокентія, або Никанора) дуже велика, а друга (Леонтия) занадто коротенька. До сього треба додати, що біографії Никанора і Інокентія, напр. вийшли у його більшими від інших зовсім не через те, що він докладно розбирав їх діяльність, як більш визначних діячів, а через те, що в сі біографії він додав багаченько зайвого, такого, що краще було-б не згадувати. На що напр. треба було так довго спинятись на характеристиці діяльності Інокентія в часі севастопольської війни. Ся характеристика дає дуже мало матеріялу для ліпшого розуміння особи Інокентія, а тим часом займає цілих вісім чверток. Навіщо було і в біографії Никанора давати так багато місця його власним споминкам (напр. про його дитинні часи), що не дають нічого більш менш цікавого?

До хиб праці о. Петровського належить і те, що він дуже мало свиняєть ся над літературною діяльністю херсонських архієпископів, а тільки в кінці майже кожної біографії перелічує літературні праці, які написав кождий архієпископ. Але без знання літературної діяльності навіть деякі факти в їх життя стають не зовсім зрозумілими для читача, не кажучи вже про те, що духовна фізіономія архієпископів цілком не вияснюєть ся, коли поминути їх літературні праці. Справді не схарактеризувати літературної діяльності таких людей, як напр Інокентій, або Никанор, се значить вже поминути, або принаймні не вияснити дуже значної сторони в їх життя, їх популярности, бо вона в дуже значній мірі залежала від їх літературної діяльності. Також, зовсім не згадує о. Петровський і про таку дуже важну для херсонської єпархії працю архієп. Гавріїла, як його „Хронологическое и историческое описание церквей Херсонской епархii“.

Не можемо поминути ще одної характерної риси в біографіях, що написав о. Петровський: він дуже багато ваги надає власним споминкам архієпископів. Споминки можуть мати значіння біографічного матеріялу, але їх не треба вважати за головний матеріял і тільки на них засновувати значну частину біографії, а обставляти більш менш провіренними біографічними матеріялами.

Книжка о. Петровського містить в собі, окрім біографій, також портрети кожного з архієпископів і покажчики літератури про їх. Шкода що сам о. Петровський не зумів, або не схотів скористоватись з неї, як слід... Поки що праця його має значінне до певної міри повного зводу матеріялів.

B.

Н. Бѣлозерская — Василій Трофимовичъ Нарѣжнѣйшій, историко-литературный очеркъ, Спб., 1896, 109+XI+159+XII.

Праця д. Білозерської друковала ся насамперед в російській часописі „Русская Старина“ (1888 р. — V, VI, VIII; 1890 — IX; 1891 — V, VI, VII, VIII кн.) і в першій своїм виданню одержала премію імени гр. Уварова; в 1896 р. вийшло друге видання з декотрими відмінами.

Увесь нарис поділяєть ся на дві частини; в першій автор каже про стан російської літератури другої половини XVIII в.; він дає досить повну характеристику тогочасного роману, зазначає його типи, застоповлюючись на змісті більш цікавих, для того, щоб вияснити, які літературні напрями мали вплив на розвиток літературної діяльності Наріжнього. Тут же подано матеріяли по історії перекладеного романа в Росії за час 1762 — 1814 рр.